

Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Romssa ja Finnmárkku stáhtahálddašeadji
Tromssan ja Finmarkun staatinhallittija

Vår dato:

26.01.20244

Vår referanse

2023/10958

Deres dato:

Deres referanse

202304195

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE)

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Telefonnummer til saksbehandler

Per Olav Aslaksen, 77642201

Høringsuttalelse - Vannressursloven - Gratangen kommune - regulering av Hilleshamnvatnet og bygging av Hilleshamn kraftverk

Statsforvalteren viser til søknad om regulering av Hilleshamnvatnet og bygging av Hilleshamn kraftverk i Gratangen kommune i Troms fylke, og til NVE's høringsbrev datert 30.11.2023.

Statsforvalteren fremmer innsigelse til utbygging av Hilleshamn kraftverk. Statsforvalteren har vurdert at det i dette tilfellet er miljøinteresser med vesentlig regional verdi som blir berørt av tiltaket. Vi er derfor av den oppfatning at tiltaket ikke bør gjennomføres som omsøkt, da trua og viktige naturtyper, samt arter, vil kunne forsvinne fra området.

Bakgrunn

Hilleshamn kraftverk vil utnytte et fall på 347,5 m i Hilleshamnelva fra inntaket på 381,5 moh. til kraftstasjonen på 35 moh. Vannveien vil være 1040 m med kombinasjon av nedgravd rørgate og boret tunnel. Hilleshamnvatnet søkes regulert en meter med LRV 380,5 moh. Og HRV 381,5 moh.

Middel vannføringen er 0,62 m³/s og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 1,46 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 4,4 MW og gi en årlig produksjon på 12,1 GWh. Utbyggingen vil føre til redusert vannføring på strekningen i Hilleshamnelva mellom dam Hilleshamnvatnet og avløp fra kraftverk. Det er planlagt slipp av minstevannføring tilsvarende beregnet 5-persentil, på 120 l/s i sommersesongen og 50 l/s resten av året.

Søknaden er vedlagt konsekvensvurdering for naturmangfold, og det er også gjennomført ny kartlegging av naturtyper jf. Miljødirektoratets instruks (Naturbase og nve.no).

For naturtyper etter Miljødirektoratets instruks og terrestriske arter inkludert økologiske funksjonsområder har utreder vurdert at utbygging vil gi forringelse som medfører *betydelig miljøskade*. For akvatiske arter inkludert økologiske funksjonsområder er det vurdert at utbygging vil gi noe forringelse som medfører *noe miljøskade*.

E-postadresse:
sftfpost@statsforvalteren.no
Sikker melding:
www.statsforvalteren.no/melding

Postadresse:
Postboks 700
9815 Vadsø

Besøksadresse:
Strandvegen 13, Tromsø
Damsveien 1, Vadsø

Telefon: 78 95 03 00
www.statsforvalteren.no/tf

Org.nr. 967 311 014

Naturmangfold og naturtyper

Konsekvensutredningen for naturmangfold viser at det er registrert to naturtyper med stor verdi, og to rødlistearter, i og utenfor naturtypelokalitetene, som vil bli påvirket av omsøkte regulering og bygging av kraftverk. De trua naturtypene er fosse-eng (VU) med stor forvaltningsverdi og fosse-påvirket berg (sentral økosystemfunksjon), også med stor forvaltningsverdi. Konsekvensvurderingen konkluderer med at begge naturtypene (eg. tre lokaliteter) vil bli påvirket av redusert vannføring dersom tiltaket blir realisert, da de er avhengig av fossesprut som gjør at busker og trær ikke kan vokse her. Enga består i hovedsak av fuktighetskrevede arter, primært gressarter, som gjør at det her finnes arter og sammensetning av arter, som sjeldent er å finne andre steder. KU gir terrestrisk miljø stor verdi, men konkluderer likevel med at tiltaket bare vil gi middels negativ konsekvens for terrestrisk miljø.

Rødlisteartene som berøres er ifølge konsekvensutredningen rødsildre (NT) og grynsildre (VU) (rødliste for arter 2021). Konsekvensvurderingen konkluderer med at rødlisteartene har middels verdi og at tiltaket vil gi middels negativ konsekvens for rødlistearter.

Statsforvalterens vurdering

Statsforvalteren stiller seg bak konsekvensutredningen når det gjelder verdisetting av naturtypelokalitetene fosse-eng og fossepåvirket berg (Multiconsult 2023). Naturtypene er truet/har sentral økosystemfunksjon og når disse har stor forvaltningsverdi, inngår disse i T-2/16, også kalt innsigelsesrundskrivet, som beskriver nasjonale og vesentlig regionale interesser på miljøområdet. Statsforvalteren skal vurdere innsigelse i saker der disse miljøinteressene forringes. Vi har vurdert at konsekvensene tiltaket har på disse lokalitetene, vil kunne forringe naturtypelokalitetene over tid. Da naturtypene har stor verdi, mener vi det er grunn til å tro at tiltaket vil kunne gi stor negativ konsekvens for disse naturtypene.

To av lokalitetene kartlagt i 2022 er fosse-eng (VU), som er en trua naturtype, og vurdert til sårbar i rødliste for naturtyper (2018).

De kalkrike fosse-engene ved Hilleshamnelva er kalt «[Storlemman 1](#)» og «[Storlemman 2](#)» og er av høy kvalitet. Det er blant annet registrert rødsildre (NT) innenfor områdene. Størrelsen på fosse-engene er middels store, og til sammen på 1,2 dekar, men tilstanden er god. Lokaliteten har [stor forvaltningsverdi](#) som tilsvarer vesentlig regional verdi. Det er registrert få fosse-enger i Troms fylke. Vi vurderer at de i tillegg til å være truet på landsbasis, også er regionalt sjeldne.

Den andre lokaliteten er kartlagt som fossepåvirket berg, og er kalt «[Storlemman 3](#)». Som beskrevet i første avsnitt har denne lokaliteten stor forvaltningsverdi. Fossepåvirket berg er registrert på til sammen seks lokaliteter i fylket. Fossepåvirket berg (her T1-C-3) er ikke truet, men har sentral økosystemfunksjon og inngår derfor i Miljødirektoratets instruks over truede og viktige naturtyper (M-2209/2023). Denne er også relativt regionalt sjelden, men noe vanligere enn fosse-eng. Innenfor fossesprøytonen her, ble i 2005 alle rødlisteartene grynsildre, rødsildre og reinfrytle registrert (Alvereng 2009). Ny kartlegging viser funn av rødsildre (NT) innenfor og grynsildre (VU) utenfor den utfigurerte lokaliteten fossepåvirket berg.

Statsforvalteren stiller seg også bak konsekvensutredningen når det gjelder verdisetting av rødlistearter. I tillegg til rødsildre (NT) og grynsildre (VU) er det også registrert reinfrytle (NT) innenfor fossesprøyt-sonene (Alvereng 2009). Her mener vi at tiltaket gir middels til stor negativ konsekvens for rødlisteartene, da tiltaket bidrar til samlet økt belastning og det finnes flere delområder med konsekvensgrad alvorlig.

Statsforvalteren har vurdert at det i dette tilfellet er miljøinteresser med vesentlig regional verdi som blir berørt av tiltaket. Vi er derfor av den oppfatning at tiltaket ikke bør gjennomføres som omsøkt, da trua og viktige naturtyper, samt arter, vil kunne forsvinne fra området.

Fosse-eng: Fosse-eng omfatter naturlig åpne, grunnlendte, men jorddekte, engpregete fastmarks-arealer i fossesprutsonen langs elveløp med fosser og fossestryk. Fosse-eng finnes først og fremst i ytterkanten av fossesprutsonen, særlig rundt «foten» av en foss. Fosse-ene inneholder, på grunn av de lange periodene med konstant fuktig mikroklima, en frodig karplantevegetasjon. De fleste artene i fosse-enger tåler imidlertid også tørrere perioder. Vannspruten jevner ut temperaturvariasjonen gjennom året; om sommeren er det kjøligere på fosseberg enn i tilgrensende områder lengre fra fossen, om vinteren mildere inntil fossen eventuelt fryser til med is. Arter som skal klare seg i fosse-eng må tåle innfrysing i is om vinteren. Årsaken til at fosse-ene forblir åpne, også nedenfor skoggrensa, er at vedplanter tåler dårlig å fryse inn i is om vinteren. Fuktigheten avtar langs en gradient vekk fra fossen fordi den totale vanntilførselen og dråpestørrelsen avtar. Naturtypen kan også finnes på finere sedimenter i nedre deler av ur (eller skredmark) nær foss. Naturlig vanntilførsel med isdannelse om vinteren er avgjørende for at fosse-ene ikke gror til.

Akvatisk miljø

Fisk i Hilleshamnvatnet

Rapport fra Sweco om biologisk mangfold viser til historisk kunnskap om god fiskebestand med tidvis store individer i Hilleshamnvatnet. Fiskebestanden skal ha blitt dårligere etter at den gamle tredemningen i utløpet ble fjernet. Rapporten peker på at fjerning av dammen har medført tørrlegging av viktige funksjonsområder, og også innfrysing om vinteren. Rapporten trekker også frem at forhold for oppvandring i gytebekker kan være forringet sammenlignet med tidligere.

Videre vises det til fiskefaglige undersøkelser i 2011 der innløpselva ble vurdert som variert, med til dels gode oppvekstområder for ørret. Det ble vurdert som sannsynlig at elva er viktig for å opprettholde ørretbestanden i Hilleshamnvatnet. Innløpselva framstår som variert og med gjennomgående brukbare til gode oppvekstområder for ørret. Samtlige aldersgrupper av ørret påvist ved elektrofiske i 2011.

I konsekvensvurderingen sier Sweco En forventet lavere vannstand på 0,5 m i Hilleshamnvatnet vil gi ørreten dårligere tilgang til gytebekker. Det vil også minske arealet til dens leveområde.

I søknaden har Småkraft beskrevet at magasinet i Hilleshamnvatnet planlegges brukt som en buffer for å minimere flomtap, ved at vannstanden vil søkes holdt nær LRV. Vurderingen om minsket produksjonsareal i Hilleshamnvatnet samsvarer med dette. Hvorvidt det er redusert produksjonsareal i innsjøen, dårligere tilgang til gytebekker eller en sumeffekt av disse som vil være flaskehalsen for fremtidig fiskeproduksjon synes ikke å være vurdert. Dette må skyldes at det ikke er gjort en vurdering av grad av faktisk forringelse av forhold for oppvandring i gytebekker. Statsforvalteren mener at dette er en svakhet ved kunnskapsgrunnlaget.

Om forhold for oppvandring blir forringet vil regulanten med hjemmel naturforvaltningsvilkårene i konsesjonen, senere kunne pålegges habitattiltak for å avbøte skade. Et effektivt alternativ til habitattiltak kan være å holde vannstanden i magasinet nær HRV i tiden gytefisk vandrer opp i gytebekkene. Dette vil imidlertid ikke kunne hjemles i naturforvaltningsvilkårene. Statsforvalteren anbefaler derfor at NVE utreder hvorvidt en restriksjon på manøvrering av magasinet i fiskens oppgangstid bør tas inn i manøvreringsreglementet. Dette kan løses ved å styrke kunnskapsgrunnlaget om reguleringens faktiske virkning på forhold for oppvandring, og innhente en faglig vurdering av behov for tiltak og hvilke tiltak som er mest egnet for å avbøte forringete muligheter for fiskevandring.

Akvatiske organismer i Hilleshamnelva nedstrøms Hilleshamnvatnet

Rapporten fra Sweco vurderer konsekvens for akvatiske organismer nedstrøms Hilleshamnvatnet slik: Den reduserte vannføringen mellom inntaket og kraftstasjonen vil føre til at fisk og andre vanntilknyttede

organismer blir negativt påvirket. Det er begrenset med fisk på denne strekningen, men det vil også ramme vannlevende artsgrupper som insekter, edderkoppdyr, snegler og muslinger. En undersøkelse av Bremnes m.fl. (2010), viste at småkraftutbygginger påvirker tettheten av insektfaunaen som følge av redusert leveområde, men at artsmangfoldet stort sett var i behold.

Ved uforutsette stopp i kraftstasjonen, vil en få et midlertidig vannstandsdropp på elvestrekningen nedstrøms kraftstasjonen, noe som kan medføre stranding av stasjonær ørret.

Risiko for tørrlegging av vanddekket areal og stranding av fisk nedstrøms ved utfall kraftstasjon, kan reduseres ved installasjon av omløpsventil med tilstrekkelig kapasitet. Statsforvalteren anbefaler at regulanten i en eventuell konsesjon pålegges å bygge kraftverket med omløpsventil.

Minstevannføring og miljømål

Hilleshamnelva og Hilleshamnvatnet hører til vannforekomst 190-1-R Hilleshamnelva i Harstad-Salangen vannområde. Vann-Nett angir at økologisk tilstand er svært god. Risikovurderingen er ingen risiko. Miljømålet er satt til svært god økologisk tilstand.

Tiltaket vil medføre en stor reduksjon i vannføringen i Hilleshamnelva. Planlagt minstevannføring tilsvarer 5-persentilen for sommer og vinter på henholdsvis 120 l/s og 50 l/s. Alminnelig lavvannføring er beregnet til 77 l/s. 5-persentil sommer utgjør 19,4 % av middelvannføringen.

Statsforvalteren mener at foreslått minstevannføring er for lite til å opprettholde naturfaglige verdier i fosse-eng og fossepåvirket berg. Om det skulle pålegges minstevannføring som sikrer disse naturtypene, vil vi anta at prosjektet ikke vil være økonomisk gjennomførbart. For naturverdier mener vi derfor at vurderingen primært må være om det kan gis konsesjon eller ikke. Om det likevel gis konsesjon anbefaler Statsforvalteren at det pålegges minstevannføring på nivå med 10-persentilen.

Utbygging vil medføre risiko for at miljømål etter vannforskriften ikke kan nås. Dersom miljømål ikke nås med foreslått minstevannføring og tiltak for fisk i Hilleshamnvatnet må NVE vurdere om vilkår i vannforskriften § 12 for å gi tillatelse som medfører tilstandsforringelse er oppfylt.

Landbruk

Slik Statsforvalteren ser det berører ikke kraftverket dyrka jord eller dyrkbar jord. På beitelagskartene er området en del av beiteområdene i Gratangen sankarlag. Vi kan ikke se at det blir store konsekvensene her etter at anleggsperioden er over, og kraftverket er i drift.

Statsforvalteren er opptatt at landbruksarealer ikke må benyttes til deponering av masser i anleggsperioden, siden dette i verste fall kan ødelegge disse. Om det gis konsesjon forventer vi at detaljert bruk av arealer beskrives i miljø-, transport- og anleggsplan for prosjektet, og at Statsforvalteren får anledning til å komme med merknader til denne.

Reindrift

Det omsøkte prosjektet berører areal som er innenfor Grovfjord reinbeitedistrikt. Grovfjord reinbeitedistrikt er et helårsdistrikt. Dette vil si at alle deler av distriktet i prinsippet kan tas i bruk til enhver tid, avhengig av områdets egnethet og hvilke behov og situasjoner som oppstår. Arealet rundt Hilleshamnvatnet/Hilssájávri er kartlagt til å være egnet til bruk som senvinterbeite, kalvingsområde, tidlig vårbeite og sentrale, høyereliggende sommerbeite. Kalvingsområdet er pga. sitt mosaikkpreg et typisk velegnet kalvingsland, kupert med vegetasjon og mange gjemteplasser for simla og kalven. Videre medfører det kupert terrenget at det på vinterstid alltid vil være områder som er avblåst og hvor reinene lett finner mat. Vinterbeiter med slike forhold er viktige de årene andre vinterbeiteområder iser til, et fenomen som med dagens klimaendringer er blitt mer vanlig.

Vinterbeite er minimumsfaktor for reindriften i området, og er også noe Reindriftsforvaltningen/ Fylkesmannen hadde fokus på første gang det ble fremmet konsesjonssøknad om småkraftverk tilknyttet Hilleshamnvatnet og prosjektene i nabovassdraget Foldvikvatnet/Girkojávri. Dette betyr at det er beitene som brukes gjennom vintersesongen, og som skal være overlevelsesgrunnlaget for dyrene, som legger begrensinger på reintallet i reinbeitedistriktet.

Med tanke på en eventuell driftsfase må man se på de omsøkte installasjonene av permanent art, og hvordan de vil kunne påvirke reindriften bruk av området. Kraftstasjonen tilknyttet omsøkte Hilleshamn kraftverk planlegges lagt ved fylkesveien på kote 35.

Inntaket med medfølgende vannspeil tilknyttet omsøkte Hilleshamn kraftverk skisseres plassert på ca. kote 381,5 i nærheten av eksisterende fritidsbebyggelse. Vannveien skal bestå av nedgravd rørgate. En plassering av kraftstasjon og inntaksdam i dette området vil etter Statsforvalterens vurdering ikke være til unødig hinder for reindriften bruk av området.

Regulering av vann er noe berørt reinbeitedistrikt har erfaring med fra før, da nærliggende Foldvikvann har vært regulert tidligere. Statsforvalteren kjenner ikke til hvordan dette har utartet, da med tanke på usikker is og isbrekkasjer langs land. Statsforvalteren er derimot klar over at reinbeitedistriktet tidligere har ytret bekymring for eventuelle negative konsekvenser for sin drift ved regulering av vann, her for eksempel Foldvikvannet og Hilleshamnvatnet.

I småkraftverksaker er anleggsfasen helt klart et forstyrrende element som kan medføre utfordringer og problemer for berørte reinbeitedistrikt. Anleggsarbeidet vil spenne seg over mange måneder, og vil dermed føre til at det omkringliggende arealet i liten grad vil være egnet for reindrift. Anleggsområdet for Hilleshamn kraftverk er hovedsakelig lokalisert i bratt terreng mellom selve Hilleshamnvatnet og fylkesveien. Dette terrenget er i seg selv ikke av særlig vesentlig betydning for berørt distrikt, og det meste av anleggsperioden kan utføres uten de store negative virkningene for reindriften i området. Anleggsarbeidet med inntaksdammen derimot, er lokalisert innenfor areal definert som kalvingsområde, vår-, sommer- og vinterbeite. Her vil det være viktig å hensynta reindriftsinteressene særlig i kalvingstiden, og på vår- og vinterbeite. Dette er særlig viktig da det i nærliggende vassdrag Foldvikvatnet er gitt konsesjon til kraftverk, en konsesjon som Statsforvalteren mener både ved anlegg og drift vil påvirke reindriften bruk av Gratangshalvøya. Dette er noe som må hensyntas da et inngrep i ett beiteområde vil medføre en negativ kjedereaksjon i forhold til de øvrige beiteområdene. Kontinuerlige forstyrrelser, i form av f.eks. anleggsarbeid som strekker seg over måneder, vil føre til at dyrene beveger seg mer og trekker seg unna forstyrrelsen. Det vil si at bruken av områder der det er forstyrrelser vil reduseres, og bruken av områder uten forstyrrelser, uavhengig av egnethet, vil øke. Dermed vil driftsopplegget til distriktet bli skjøvet på slik at beitearealet ikke nyttiggjøres på en optimal måte.

Avslutningsvis vil vi påpeke at dette prosjektet kommer i tillegg til andre typer inngrep og tiltak innenfor beitearealet til reinbeitedistriktet. Grovfjord reinbeitedistrikts areal er innenfor fire kommuner, to av disse i Nordland fylke. Vi har tidligere påpekt at distriktet sett under et er det de sørligste arealene som er under sterkest og hyppigst utbyggings- og anleggspress med medfølgende forstyrrelser. De nordlige beiteområdene innenfor distriktet, inkludert Gratangshalvøya, har hittil ikke blitt belastet med store eller forstyrrende aktiviteter.

Med hilsen

Bård Magne Pedersen (e.f.)
ass. statsforvalter

Lisa Bjørnsdatter Helgason
Miljødirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent